

Kambag'allikni qisqartirishda ichki turizmni rivojlantirishni takomillashtirish yo'llari (Buxoro viloyati misolida)

Gulruh Djumanazarovna Xasanova
Azizbek Anvarjon o'g'li Sayfulloyev
Buxoro davlat texnika universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada kambag'allikni qisqartirishda ichki turizmni rivojlantirishning o'rni va ahamiyati Buxoro viloyati misolida tahlil etilgan. Ichki turizm orqali yangi ish o'rinlari yaratish, aholining daromadlarini oshirish, hududiy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirish masalalari yoritilgan. Shuningdek, ichki turizmni rivojlantirishni takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: ichki turizm, kambag'allik, kambag'allikni qisqartirish, bandlik, xizmatlar sohasi, hududiy rivojlanish, iqtisodiy tahlil

Ways to improve domestic tourism development in poverty reduction (the example of Bukhara region)

Gulrukh Djumanazarovna Khasanova
Azizbek Anvarjon o'glu Sayfulloyev
Bukhara State Technical University

Abstract: This article analyzes the role and importance of domestic tourism development in poverty reduction using the example of Bukhara region. The issues of creating new jobs through domestic tourism, increasing population incomes, and accelerating regional socio-economic development are covered. Also, scientific and practical proposals and recommendations for improving the development of domestic tourism are developed.

Keywords: domestic tourism, poverty, poverty reduction, employment, service sector, regional development, economic analysis

Bugungi kunda dunyo miqyosida kambag'allikni qisqartirish eng dolzarb ijtimoiy-iqtisodiy muammolardan biri hisoblanadi. Xususan, rivojlanayotgan mamlakatlarda aholining turmush darajasini yaxshilash, barqaror daromad manbalarini yaratish va bandlikni ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlariga aylangan. O'zbekiston Respublikasida ham kambag'allikni

qisqartirish masalasi strategik ahamiyat kasb etib, iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida, jumladan, turizm sohasida tizimli islohotlar amalga oshirilmoqda.

Turizm, ayniqsa ichki turizm, qisqa muddatda katta kapital talab qilmasdan, ko'plab aholining iqtisodiy faolligini oshirish imkonini beradigan soha hisoblanadi. Ichki turizm mahalliy aholining tarixiy-madaniy meros, milliy qadriyatlar va tabiiy resurslardan foydalanish orqali daromad topishiga sharoit yaratadi. Shu jihatdan, ichki turizmni rivojlantirish kambag'allikni qisqartirishning samarali vositasi sifatida namoyon bo'lmoqda.

Ichki turizm - mamlakat aholisi tomonidan o'z hududi doirasida amalga oshiriladigan sayohat faoliyati bo'lib, u iqtisodiyotga multiplikativ ta'sir ko'rsatadi. Ichki turizmning asosiy ustunligi shundaki, undan olinadigan daromadlar bevosita milliy iqtisodiyotda qoladi va mahalliy aholi manfaatlariga xizmat qiladi. Turizm sohasi quyidagi mexanizmlar orqali kambag'allikni qisqartiradi: - yangi ish o'rinlarini yaratadi; - kichik biznes va oilaviy tadbirkorlikni rivojlantiradi; - ayollar va yoshlar bandligini oshiradi; - hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni kamaytiradi; - ayollar va yoshlar bandligini ta'minlaydi. Turizm sohasida mehmonxona xizmati, ovqatlanish, transport, gidlik, hunarmandchilik va savdo kabi yo'nalishlar aholi uchun qo'shimcha daromad manbai bo'lib xizmat qiladi. Ayniqsa, qishloq joylarda ichki turizmni rivojlantirish kambag'allik darajasini pasaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda kambag'allikni qisqartirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi. Bu jarayonda xizmatlar sohasi, ayniqsa ichki turizm aholi bandligini ta'minlash va barqaror daromad manbalarini yaratishda muhim vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Aholining sayohat qilish madaniyatini oshirish, arzon va qulay turistik mahsulotlar yaratish, infratuzilmani yaxshilashga alohida e'tibor qaratilmoqda.

O'zbekiston Respublikasida ichki turizmni rivojlantirish doirasida: - "O'zbekiston bo'ylab sayohat qil!" dasturi; - dam olish kunlari uchun maxsus turpaketlar; - tarixiy shaharlar va ziyoratgohlarni obodonlashtirish; - mahalliy turistik marshrutlarni kengaytirish ishlari amalga oshirilmoqda. Mazkur chora-tadbirlar ichki turizmni ommalashtirish bilan birga, hududlarda aholining daromad manbalarini ko'paytirishga xizmat qilmoqda.

Buxoro viloyati O'zbekistonning eng qadimiy va tarixiy hududlaridan biri bo'lib, YuNESKOning Butunjahon merosi ro'yxatiga kiritilgan ko'plab obidalarga ega. Ark qal'asi, Po'i Kalon majmuasi, Labi Hovuz, Bahouddin Naqshband majmuasi kabi obidalar ichki turistlar uchun katta qiziqish uyg'otadi. Viloyatda ichki turizmni rivojlantirish uchun quyidagi imkoniyatlar mavjud: - tarixiy-me'moriy yodgorliklar; - ziyorat turizmi; - milliy hunarmandchilik (zardo'zlik, gilamdo'zlik, kulolchilik); - milliy taomlar va gastronomik turizm; - an'anaviy madaniy tadbirlar. Mazkur

salohiyatdan to'liq foydalanish viloyatda kambag'allikni qisqartirishga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Buxoro viloyatida ichki turizm rivoji bevosita aholi bandligiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda (1-jadval). Ayniqsa, turistik hududlarda yashovchi aholi mehmon uylari, oilaviy mehmonxonalar, milliy suvenirlar ishlab chiqarish orqali daromad topmoqda.

1-jadval

Buxoro viloyatiga tashrif buyurgan ichki turistlar soni (ming kishi)

Yillar	Ichki turistlar soni	O'sish sur'ati (%)
2022	1 250	-
2023	1 480	18,4
2024	1 720	16,2

1-jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, so'nggi uch yilda ichki turistlar soni 37,6 foizga oshgan. Bu holat ichki turizmga bo'lgan talab ortib borayotganini ko'rsatadi.

2-jadval

Buxoro viloyatida ichki turizm xizmatlaridan tushgan daromad (mlrd so'm)

Yillar	Daromad hajmi	O'sish sur'ati (%)
2022	820	-
2023	1 020	24,4
2024	1 260	23,5

2-jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, daromadlarning barqaror o'sishi ichki turizmning viloyat iqtisodiyotidagi ulushi oshib borayotganidan dalolat beradi.

3-jadval

Turizm sohasida band bo'lgan aholi soni (ming kishi)

Yillar	Band aholi	O'sish sur'ati (%)
2022	32,5	-
2023	37,8	16,3
2024	42,6	12,7

3-jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, ichki turizm rivoji natijasida so'nggi 3 yilda 10 mingdan ortiq yangi ish o'rni yaratilgan.

4-jadval

Buxoro viloyatida kambag'allik darajasi (%)

Yillar	2022	2023	2024
Kambag'allik darajasi	14,8	13,2	11,9

4-jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, ichki turizm rivoji bilan kambag'allik darajasi teskari proporsional ravishda kamaygan.

Ichki turizmning kambag'allikni qisqartirishdagi asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat: - kam ta'minlangan oilalarni xizmatlar sohasiga jalb etish; - ayollar va yoshlar uchun uy sharoitida daromad topish imkoniyatlarini yaratish; - norasmiy bandlikni rasmiylashtirish; - qishloq hududlarida iqtisodiy faollikni

oshirish. Bu jarayonlar natijasida aholining turmush darajasi bosqichma-bosqich yaxshilanib bormoqda.

Shu bilan birga, Buxoro viloyatida ichki turizmni rivojlantirishda qator muammolar mavjud:

- ? infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi;
- ? xizmatlar sifati pastligi;
- ? mahalliy aholining turizm sohasidagi bilim va ko'nikmalarining yetishmasligi, ya'ni turizm sohasida malakali kadrlar tanqisligi;
- ? reklama va marketing ishlarining sustligi;
- ? mavsumiylik muammosi.

Bizning fikrinizcha, Buxoro viloyatida ichki turizmni rivojlantirish va kambag'allikni qisqartirish maqsadida quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

1) Qishloq joylarda oilaviy mehmon uylari tarmog'ini kengaytirish va kichik biznesni qo'llab-quvvatlash.

Buxoro viloyatida qishloq joylarda oilaviy mehmon uylari tarmog'ini kengaytirish va kichik biznesni qo'llab-quvvatlash uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur:

a) *Turizm infratuzilmasini rivojlantirish:*

- Yo'l va transport tizimini yaxshilash: Buxoro viloyatidagi qishloqlarga mehmonlarni oson olib kelish uchun yo'l va transport tizimini yaxshilash kerak. Xususan, viloyatdagi asosiy yo'llar va kichik qishloqlarga bog'lovchi transport yo'llarini yaxshilash va avtobuslar, taksi xizmatlarini tashkil etish.

- Suv va elektr tarmog'ini kengaytirish: Mehmon uylari va qishloq aholisining turmush sharoitlarini yaxshilash uchun toza ichimlik suvi, elektr energiyasi va internet xizmatlarini taqdim etish.

b) *Mahalliy aholini tayyorlash:*

- O'quv kurslari va malaka oshirish dasturlari: Mahalliy aholini turizm sohasida ishlashga tayyorlash uchun mehmonxona xizmatlarini ko'rsatish, mehmonlarni kutib olish va ularni eng yaxshi tarzda kutib olish bo'yicha kurslar tashkil etish.

- Kichik biznesni yuritish bo'yicha treninglar: Kichik biznes ochish va yuritish uchun Buxoro viloyatidagi tadbirkorlarga o'quv kurslari va treninglar taklif etish, shu jumladan, mehmon uylari va kichik turizm xizmatlari ko'rsatish bo'yicha ma'lumot berish.

c) *Mahalliy madaniyat va an'analarni targ'ib qilish:*

- Mahalliy madaniyat va san'atni namoyish etish: Buxoro viloyatining o'ziga xos madaniy va tarixiy merosini mehmonlarga tanitish. Masalan, Buxoroning o'ziga xos taomlari, qo'shiq, raqs va hunarmandchilikni mehmonxonalarda namoyish etish.

- Madaniy va tarixiy obidalarga ekskursiyalar:** Mahalliy sayohatlar, tarixiy joylarga ekskursiyalarni tashkil etish. Bu, nafaqat turizmni rivojlantirishga, balki mahalliy iqtisodiyotga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

d) *Moliyaviy qo'llab-quvvatlash va kreditlar:*

- Imtiyozli kreditlar taqdim etish: Oilaviy mehmon uylari va kichik turizm biznesini boshlashni xohlagan tadbirkorlarga imtiyozli kreditlar va subsidiyalar berish. Shuningdek, turizm sohasida faoliyat yuritayotgan kichik biznes egalariга moliyaviy yordam berish.

- Soliq imtiyozlari va subsidiya dasturlari: Kichik biznesni qo'llab-quvvatlash uchun soliq imtiyozlari va subsidiya dasturlarini yaratish, turizmni rivojlantirishga doir ajratiladigan mablag'lar orqali kichik mehmonxona yoki turistik bizneslarni rag'batlantirish.

g) *Kichik biznesni rivojlantirish va startaplarni qo'llab-quvvatlash:*

- Turizm sohasidagi startaplarni qo'llab-quvvatlash: Qishloq hududlarida yangi turistik startaplarni yaratish, masalan, mahalliy qo'shiq va raqs turlarini taqdim etadigan xizmatlar, mehmonlar uchun qishloq turizmi (agriturizm) va boshqa innovatsion g'oyalarni qo'llab-quvvatlash.

- Raqobatbardosh turizm xizmatlarini yaratish: Qishloq joylaridagi mehmon uylari va turizm xizmatlarini yuqori sifatli qilish, masalan, milliy taomlar, mahalliy an'analar, hunarmandchilikni mehmonlarga taqdim etish orqali qishloq turizmini jozibador qilish.

e) *Marketing va brend yaratish:*

- Buxoro viloyati uchun turistik brend yaratish: Viloyatning o'ziga xos turistik salohiyatini targ'ib qilish uchun brend yaratish. Masalan, Buxoro viloyatining tarixiy va madaniy obidalarini, ayniqsa, qishloqlardagi oilaviy mehmon uylarini global turizm bozoriga tanitish.

- Internet va ijtimoiy tarmoqlarda reklama qilish: Buxoro viloyatidagi qishloq joylaridagi mehmon uylari va turizm xizmatlarini ijtimoiy tarmoqlarda va internetda targ'ib qilish, shuningdek, maxsus veb-saytlar yaratish.

j) *Mehmon uylariga sifatni oshirish:*

- Sifatni nazorat qilish va xizmatlarni yaxshilash: Buxorodagi oilaviy mehmon uylarini yuqori sifatli xizmatlar bilan ta'minlash. Mehmon uylari uchun aniq standartlar va sifatni nazorat qilish tizimini joriy etish, ularni sanitariya, xavfsizlik va mehmonlarga xizmat ko'rsatish bo'yicha talablar bilan ta'minlash.

- Yangi texnologiyalarni joriy etish: Mehmon uylari va turizm xizmatlarida raqamli texnologiyalarni joriy etish (masalan, onlayn rezervatsiya tizimlari, mobil ilovalar, raqamli to'lovlar).

z) *Sayyohlar uchun xavfsizlik va xizmat ko'rsatish standartlarini yaratish:*

- Xavfsizlikni ta'minlash: Mehmonlar uchun xavfsizlikni ta'minlash va turizmni rivojlantirishda xavfsizlik standartlarini ishlab chiqish. Bu, nafaqat mehmonxona xizmatlari, balki ekskursiyalar, transport va boshqa turistik faoliyatlar uchun ham qo'llanilishi kerak.

- Mehmonlarga sifatli xizmatlar taqdim etish: Xizmatlarni sifatli va mehmondo'st tarzda ko'rsatish, mehmonlarga ularning ehtiyojlariga mos keladigan xizmatlar (masalan, milliy taomlar, turlar va boshqalar)ni taqdim etish.

i) *Kichik biznesni rag'batlantirish va hamkorlikni kuchaytirish:*

- Mahalliy tadbirkorlar bilan hamkorlik: Buxoro viloyatidagi kichik biznes egalari turizm sohasida birgalikda ishlash imkoniyatlarini yaratish, hamkorlikdagi loyiha va dasturlarni tashkil etish.

- Chora-tadbirlar va tadbirlarni tashkil qilish: Mahalliy aholi va tadbirkorlar uchun turizmni rivojlantirish bo'yicha treninglar va seminarlar tashkil etish, ular uchun qishloq turizmini rivojlantirishga qaratilgan tashkiliy chora-tadbirlarni ko'rish.

Yuqoridagi chora-tadbirlarni amalga oshirish orqali Buxoro viloyatidagi qishloq joylarida oilaviy mehmon uylari tarmog'ini kengaytirish va kichik biznesni qo'llab-quvvatlash mumkin. Bu nafaqat viloyat iqtisodiyoti, balki mahalliy aholi daromadining oshishiga ham yordam beradi.

2) Turizm sohasida bepul kasb-hunar o'qitish dasturlarini joriy etish.

Buxoro viloyatida turizm sohasida bepul kasb-hunar o'qitish dasturlarini joriy etish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish kerak:

a) *Mahalliy ta'lim muassasalarini tayyorlash:*

- Kasb-hunar kollejlari va o'quv markazlarini tashkil etish: Buxoroda turizm sohasiga oid kasb-hunar o'qitish uchun maxsus o'quv markazlari yoki kasb-hunar kollejlari tashkil etish. Bu markazlarda mehmonxona menejmenti, ekskursiyalarni boshqarish, mehmonlarga xizmat ko'rsatish, turlarni tashkil qilish kabi mutaxassisliklar bo'yicha ta'lim berilishi mumkin.

- Mavjud o'quv muassasalarini takomillashtirish: Buxorodagi mavjud kasb-hunar kollejlari va ta'lim muassasalarida turizmga oid o'quv dasturlarini kengaytirish va rivojlantirish. Shu jumladan, mehmonxona va turizm sohasida ishlash uchun kerakli ma'lumot va amaliy ko'nikmalarni o'rgatish.

b) *O'quv dasturlari va kurslar ishlab chiqish:*

- Turizm sohasidagi o'quv dasturlarini yaratish: Turizm sohasi bo'yicha bepul o'quv dasturlarini ishlab chiqish. Bu dasturlar mehmonxona menejmenti, kasbiy mehmondo'stlik, mahalliy turlarni tashkil etish, gidlik, turistik xizmatlar va boshqalar kabi sohalarga qaratilgan bo'lishi kerak.

- Modullar va amaliy mashg'ulotlar: O'quv dasturlariga amaliy mashg'ulotlar va tajriba almashish imkoniyatlarini qo'shish, masalan, mehmonxonalarda, turistik agentliklarda yoki ekskursiyalarni o'tkazishda ishtirok etish.

c) Mahalliy va xalqaro mutaxassislarni jalb etish:

- Xalqaro tajribaga ega mutaxassislarni bilan hamkorlik: Turizm sohasidagi bepul kasb-hunar o'qitish dasturlariga xalqaro tajribaga ega o'qituvchilarni yoki mutaxassislarni jalb etish. Buxorodagi turizm sohasida ishlash uchun zarur bo'lgan global tajribani o'rgatish va mahalliy mutaxassislarning bilimlarini oshirish.

- Mahalliy mutaxassislarni va amaliyotchilarni o'qitish: Mahalliy mutaxassislarni, masalan, mehmonxona menejerlari, gidlar va turizm agentliklarining xodimlariga o'quv dasturlari va treninglar o'tkazish. Bu, ularning ko'nikmalarini oshirishga yordam beradi va turizm sektorida yuqori sifatli xizmat ko'rsatishni ta'minlaydi.

d) O'quv dasturlarini turizm sohasidagi ehtiyojlarga moslashtirish:

- Mahalliy turizm ehtiyojlarini aniqlash: Buxoro viloyatining turizm sohasidagi ehtiyojlarini o'rganish va ularning asosida o'quv dasturlarini yaratish. Masalan, viloyatda mavjud tarixiy va madaniy obidalar, qishloq turizmi yoki ekologik turizm bo'yicha kasb-hunar dasturlarini ishlab chiqish.

- Qishloq turizmi va agroturizmni qo'llab-quvvatlash: Buxorodagi qishloq hududlarida agroturizm va qishloq turizmini rivojlantirish uchun maxsus o'quv kurslarini tashkil etish. Mahalliy dehqonchilik, asalarichilik yoki hunarmandchilik kabi sohalarida kasb-hunar ta'limi berish hamda bu sohalar bilan bog'liq turizm xizmatlarini taqdim etish.

g) O'quv dasturlarini onlayn platformalar orqali taqdim etish:

- Onlayn o'quv dasturlarini yaratish: Internetda bepul onlayn kurslar va o'quv dasturlarini taqdim etish. Mahalliy aholi va turizm sohasiga qiziqqanlar uchun internet orqali o'qish imkoniyatlarini yaratish. Bu, ayniqsa, chekka qishloq hududlaridagi aholiga o'qish imkoniyatlarini taqdim etish uchun foydali bo'ladi.

- Mobil ilovalar va platformalar: O'quv dasturlarini mobil ilovalar va boshqa raqamli platformalarda mavjud qilish. Bu, yoshlar va internetdan foydalanuvchi qatlam uchun yanada qulayroq bo'ladi.

e) Malakali o'qituvchilarni tayyorlash va jalb etish:

- O'qituvchilarni tayyorlash dasturlari: O'qituvchilarni turizm sohasida samarali ta'lim berish uchun tayyorlash. Buxoro viloyatidagi turizm sohasi mutaxassislarni o'qituvchilarga aylantirish uchun malaka oshirish va treninglar o'tkazish.

- O'qituvchilarning tajriba almashish imkoniyatlari: O'qituvchilarni boshqa viloyat va mamlakatlarga yuborish, ular xalqaro tajribani o'rganib, Buxorodagi o'quv dasturlariga joriy etishlari mumkin.

j) O'quv dasturlariga amaliy mashg'ulotlarni qo'shish:

- Praktiki mashg'ulotlar va stajirovka: O'qituvchilarni mehmonxonalarda, turistik agentliklarda yoki gidlik faoliyatida amaliyotga yo'naltirish. Turizm sohasidagi real tajriba, ularning bilimlarini mustahkamlashga yordam beradi.

- Loyiha asosida o'quv dasturlari: O'quvchilarni turizm bilan bog'liq loyiha yaratishga jalb qilish, masalan, yangi turistik yo'nalishlar yaratish, mahalliy madaniyatni targ'ib qilish yoki ekologik turizmni rivojlantirish kabi amaliy ishlarni bajarish.

z) *O'quv dasturlarini davlat va xususiy sektor bilan hamkorlikda tashkil etish:*

- Davlat va xususiy sektor o'rtasida hamkorlik: Turizm sohasida bepul kasb-hunar o'qitish dasturlarini amalga oshirishda davlat, xususiy sektor va nodavlat tashkilotlari bilan hamkorlik qilish. Masalan, mehmonxona tarmog'lari va turistik kompaniyalar tomonidan o'quv dasturlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash.

- O'quv markazlarini shaxsiy bizneslarga yo'naltirish: Xususiy mehmonxonalar va turistik kompaniyalar bilan hamkorlikda o'quv dasturlarini yaratish. Bu dasturlar mehmonxona menejmenti, xizmat ko'rsatish, mijozlar bilan ishlash kabi sohalarda tajriba oshirishni ko'zda tutadi.

i) *Mahalliy va xalqaro fondlardan mablag' ajratish:*

- Grantlar va mablag'larni jalb qilish: Turizm sohasida bepul kasb-hunar o'qitish dasturlarini amalga oshirish uchun davlat va xususiy sektordan tashqari xalqaro grantlar va mablag'larni jalb qilish. Bu mablag'lar orqali o'quv dasturlari uchun zarur resurslar taqdim etilishi mumkin.

k) *O'quv dasturlarining samaradorligini baholash:*

- Kurslarning samaradorligini monitoring qilish: O'quv dasturlarining sifatini nazorat qilish va baholash tizimini joriy etish. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini tekshirish, dasturlarni yaxshilash uchun fikr-mulohazalar to'plash.

Bu chora-tadbirlarni amalga oshirish orqali Buxoro viloyatida turizm sohasida bepul kasb-hunar o'qitish dasturlarini muvaffaqiyatli joriy etish mumkin. Bunday dasturlar mahalliy aholining turizm sohasidagi malakasini oshiradi, yangi ish o'rinlarini yaratadi va viloyatning turizm salohiyatini rivojlantiradi.

3) Ichki turistlar uchun arzon turpaketlar ishlab chiqish:

Buxoro viloyatida ichki turistlar uchun arzon turpaketlar ishlab chiqish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur:

a) *Turizm infratuzilmasini rivojlantirish:*

- Arzon transport imkoniyatlarini yaratish: Ichki turistlarga arzon turpaketlarni taklif qilish uchun transport tizimini yaxshilash va soddalashtirish kerak. Buxoro viloyatiga turistik yo'nalishlarni rivojlantirish, arzon va qulay transport xizmatlarini yaratish (avtobus, mikroavtobus, temir yo'l va h.k.). Bu, turistlar uchun turistik paketlar narxini kamaytirishga yordam beradi.

- Transportni markazlashtirish: Buxoro shahridan boshqa turistik joylarga (qishloqlar, tarixiy obidalar, tabiiy resurslar) qulay transport yo'llarini yaratish. Odamlarni turistik joylarga olib borish uchun maxsus avtobuslar yoki transport turlarini tashkil etish mumkin.

b) Arzon mehmonxonalar va turistik xizmatlar yaratish:

- Arzon mehmonxonalar va oilaviy mehmon uylari tarmog'ini kengaytirish: Buxoroda turistik xizmatlar va arzon mehmonxona variantlarini ko'paytirish. Mahalliy aholini oilaviy mehmon uylari ochish va kichik mehmonxonalar tashkil etishga rag'batlantirish. Ular odatda an'anaviy mehmonxonalardan arzonroq bo'ladi va o'ziga xos mahalliy xizmatlar taklif etadi.

- Sodda xizmatlar: Turistlar uchun minimal, lekin qulay shart-sharoitlarni taqdim etish. Masalan, xonalar yaxshi tozalanishi, asosiy ehtiyojlar (Wi-Fi, suv, issiqlik va sovutish) mavjud bo'lishi kerak, lekin shuningdek narxlarni past darajada ushlab turish lozim.

c) Mahalliy madaniyat va an'analarni targ'ib qilish:

- Madaniy va tarixiy obidalar bo'yicha turistik paketlar: Buxoro viloyatining tarixiy va madaniy merosiga asoslangan turistik paketlar yaratish. Buxoroning tarixiy joylari, masalan, Ark qal'asi, Buxoro jome masjidi, Islomot Madrasasi kabi obidalarni o'z ichiga olgan turpaketlar ishlab chiqish.

- Mahalliy taomlar va madaniyatni kiritish: Arzon turpaketlar ichida mahalliy taomlar va madaniy tadbirlar (folklor kechalari, hunarmandchilik ko'rgazmalari)ni ham taqdim etish. Bu turistlarga Buxoroning o'ziga xosligini his qilish imkonini beradi va turizmni yanada jozibador qiladi.

d) Maxsus chegirmalar va aksiyalar tashkil etish:

- Chegirmalar va aksiya takliflari: Ichki turistlarga arzon narxlarda xizmatlar taqdim etish uchun maxsus chegirmalar va aksiya takliflarini ishlab chiqish. Masalan, yozgi yoki bahorgi mavsumlarda turistik paketlar uchun 10-20% chegirmalar, guruhlar uchun maxsus narxlar taklif etish.

- Oilaviy va guruhli turpaketlar: Oilalar yoki guruhlar uchun arzon turpaketlar yaratish. Oila a'zolariga yoki guruhlarga, masalan, to'ylar yoki bayramlar uchun chegirmalar va maxsus narxlar taklif etish.

g) Marketing va reklama faoliyatini kengaytirish:

- Ichki bozorni reklama qilish: Ichki turistlarni jalb qilish uchun reklama va marketing faoliyatlarini yo'lga qo'yish. Buxoroning turistik salohiyatini ijtimoiy tarmoqlar, televideniye va gazetalar orqali targ'ib qilish. Ayniqsa, yoshlar va o'smirlar uchun arzon va qiziqarli turpaketlarni reklama qilish.

- Reklama materiallarini tayyorlash: Buxoro viloyatidagi turistik joylar, tarixiy obidalar, arzon mehmonxonalar va o'quv dasturlari haqida reklama materiallarini yaratish. Videolar, broshyuralar, va veb-saytlar yordamida arzon turpaketlarni kengaytirish.

e) Mahalliy biznes va kichik tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash:

- Kichik biznesni jalb qilish: Arzon turpaketlarni yaratishda kichik biznesni jalb etish, masalan, mahalliy restoranlar, kafelar, transport kompaniyalari va h.k. Buxoro

viloyatidagi kichik bizneslarni o'zaro hamkorlikka jalb qilib, turistik paketlar narxini kamaytirish va sifatni oshirish.

- Xarid qilish va ekskursiyalarni birlashtirish: Mahalliy bozorlarda yoki hunarmandchilik do'konlarida arzon narxlarda mahsulotlar sotishni va ekskursiyalarni birlashtirib, turistlarga arzonroq turpaketlar taqdim etish.

j) *Mahalliy resurslardan foydalanish:*

- Qishloq turizmi va agroturizmni rivojlantirish: Qishloq joylarida arzon turpaketlar taklif etish. Buxoro viloyatidagi qishloq va tabiiy joylarni turistik paketlarga kiritish, masalan, agroturizm va ekoturizm yo'nalishlari orqali turistik paketlarni arzonlashtirish.

- Tabiat va ekologik turizm: Buxoroning tabiiy manzaralaridan (masalan, Buxoro atrofidagi cho'l va tog'lar) foydalanish va ushbu joylarga arzon ekskursiyalarni taklif etish. Ekoturizm orqali nafaqat tabiatni saqlash, balki arzon turpaketlar ham yaratish mumkin.

z) *Turizmni yillik rejalashtirish va mavsumiy takliflar yaratish:*

- Yillik mavsumiy turpaketlar ishlab chiqish: Yilning turli mavsumlariga mos ravishda arzon turpaketlar ishlab chiqish. Masalan, yozgi va bahorgi turizm mavsumlarida narxlarni pasaytirish va qishki oylarda maxsus takliflar qilish.

- Mehmonxonalar va turizm xizmatlarini rejalashtirish: Yillik turistik rejalashtirish orqali mehmonxona va turizm xizmatlarining ko'pligini ta'minlash va eng kam xarajatlar bilan arzon narxlarda turpaketlar taklif qilish.

i) *O'quv dasturlarini va ko'nikmalarni rivojlantirish:*

- O'quv dasturlari va malaka oshirish: Turizm sohasida ishlaydigan xodimlarga arzon turpaketlarni yaratish va boshqarish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni o'rgatish. Mahalliy mutaxassislarni mehmonlarni qabul qilish, xizmat ko'rsatish va arzon turpaketlarni amalga oshirish bo'yicha o'qitish.

k) *Davlat va xususiy sektor o'rtasida hamkorlik:*

- Davlatning turizm sohasini qo'llab-quvvatlashi: Turizmni rivojlantirish va arzon turpaketlarni yaratishda davlatning qo'llab-quvvatlashi. Turizmga oid soliqlarda imtiyozlar, subsidiyalar va soliq chegirmalari orqali arzon narxlarda turpaketlar yaratish.

- Xususiy sektor bilan hamkorlik: Xususiy sektorni jalb etish orqali arzon turpaketlar yaratish va ularni yanada takomillashtirish.

Yuqoridagi chora-tadbirlar orqali Buxoro viloyatida ichki turistlar uchun arzon turpaketlar ishlab chiqish mumkin. Bunday turpaketlar nafaqat viloyat turizmining rivojlanishiga, balki iqtisodiy o'sishga ham yordam beradi.

4) Mahalliy brendlar va hunarmandchilik mahsulotlarini rivojlantirish hamda gastronomik turizmni qo'llab-quvvatlash.

Buxoro viloyatida mahalliy brendlar va hunarmandchilik mahsulotlarini rivojlantirish hamda gastronomik turizmni qo'llab-quvvatlash uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish kerak:

a) *Mahalliy brendlarni rivojlantirish:*

- Mahalliy brendlarni identifikatsiya qilish: Buxoro viloyatining o'ziga xos mahsulotlari va xizmatlarini aniqlab, ularga brend nomlari berish. Masalan, Buxoro xalvasi, palov, hunarmandchilik buyumlari yoki qo'lda ishlangan gilamlar kabi mahalliy mahsulotlarni ajratib ko'rsatish va ularni brendga aylantirish.

- Brendni rejalashtirish va marketing: Mahalliy brendlarni yaratish va ularga bozorni kengaytirish uchun marketing strategiyalarini ishlab chiqish. Bu, internet marketingi, ijtimoiy tarmoqlar orqali reklama, turizm agentliklari bilan hamkorlik va turistik targ'ibot materiallarini yaratish orqali amalga oshirilishi mumkin.

- Mahalliy mahsulotlarning sertifikatlashi: Buxoro viloyatining o'ziga xos mahsulotlarini xalqaro va milliy darajada sertifikatlash. Mahalliy mahsulotlarga "Made in Bukhara" kabi brendlar yoki sifatni tasdiqlovchi belgilarni qo'shish orqali sifatni oshirish va ularni jahon bozorida tanitish.

b) *Hunarmandchilik va san'atni qo'llab-quvvatlash:*

- Hunarmandchilik ko'rgazmalarini tashkil etish: Buxoroda mahalliy hunarmandlar va ularning mahsulotlarini namoyish etadigan ko'rgazmalar va bozorlar tashkil etish. Bunday tadbirlar mahalliy ishlab chiqaruvchilarni keng ommaga tanitishga yordam beradi va turizmni rivojlantiradi.

- Hunarmandchilik markazlarini yaratish: Buxoroning hunarmandchilik sohasini rivojlantirish uchun maxsus markazlar tashkil etish. Bu markazlarda mahalliy hunarmandlar tomonidan ishlab chiqariladigan buyumlar, kiyimlar, zargarlik buyumlari, gilamlar va boshqa qo'l mehnati mahsulotlari sotilishi mumkin.

- Mahalliy hunarmandlar uchun ta'lim dasturlari: Yoshlar va yangi hunarmandlarga an'anaviy Buxoro hunarmandchilik san'atini o'rgatadigan maxsus kurslar va seminarlar tashkil etish. Bu dasturlar orqali hunarmandchilikni avaylab, uni yangi avlodga o'rgatish mumkin.

c) *Gastronomik turizmni rivojlantirish:*

- Mahalliy taomlarni targ'ib qilish: Buxoro viloyatining o'ziga xos taomlarini, masalan, Buxoro palovi, somsa, lag'mon, qaymoqli non, xurmo va boshqalarni gastronomik turizm paketlariga kiritish. Bu taomlar va ularni tayyorlash uslublarini turistlarga ko'rsatish va o'rgatish imkoniyatlarini yaratish.

- Gastronomik festivallarni tashkil etish: Buxoroda gastronomik festivallar, taom tayyorlash musobaqalari yoki milliy taomlarni o'rganish kurslarini tashkil etish. Bu turistlarni jalb qilish va viloyatning gastronomik merosini targ'ib qilish uchun yaxshi imkoniyat yaratadi.

- Restoranlar va kafelarda mahalliy taomlarga e'tibor qaratish: Buxorodagi restoranlar va kafelarda faqatgina mahalliy taomlarni taqdim etish, shuningdek, mehmonlarni mahalliy oshpazlar bilan tanishtirish va taom tayyorlash jarayonini ko'rsatish.

- Gastronomik sayohatlar va ekskursiyalar: Turistlarga Buxoro viloyatining oziq-ovqat madaniyati va tarixiga oid sayohatlar va ekskursiyalarni tashkil etish. Mahalliy bozorlarni, oshxonalarni, yurtlarni va restoranni o'rganish, ayniqsa, gastronomik sayohatlar orqali turizmni rivojlantirish mumkin.

d) *Mahalliy bozorni rivojlantirish:*

- Mahalliy mahsulotlar bozorlarini yaratish: Buxoroda mahalliy brendlar va hunarmandchilik mahsulotlari sotiladigan maxsus bozorlar tashkil etish. Turistlar uchun bunday bozorlar o'ziga xos va haqiqiy mahalliy tajriba taqdim etadi. Buxoroda joylashgan turistik hududlarda har haftalik yoki oylik ko'rgazmalarni tashkil etish.

- Mahalliy brendlarni eksport qilish: Mahalliy mahsulotlar va hunarmandchilik buyumlarini xalqaro bozorga chiqarish uchun eksport dasturlarini ishlab chiqish. Mahalliy mahsulotlar uchun eksport imkoniyatlarini o'rganish va ularni xalqaro savdo ko'rgazmalariga chiqarish.

- Sifatli va arzon mahsulotlar: Mahalliy mahsulotlarning sifatini oshirish, ularni eksport qilish va shu bilan birga, turizm uchun arzon narxlarda sifatli mahsulotlarni taklif qilish.

g) *Turistlar uchun maxsus mahsulotlar va xizmatlar yaratish:*

- Souvenirlar ishlab chiqarish: Buxoro viloyatining o'ziga xos atributlariga asoslangan suvenirlar ishlab chiqish, masalan, Buxoro gilamlari, zargarlik buyumlari, mahalliy qo'l mehnati mahsulotlari. Mahalliy san'at va hunarmandchilikni yoritadigan suvenirlarni yaratish.

- Gastronomik suvenirlar: Mahalliy taomlarning ingredientlari yoki ularni tayyorlash uchun kerakli mahsulotlarni (masalan, Buxoro palovining maxsus ziravorlari) turistlarga suvenir sifatida taklif qilish. Bu, turistlar uchun juda qiziqarli bo'lishi mumkin.

e) *Marketing va reklama faoliyatini kuchaytirish:*

- Mahalliy brendlar va mahsulotlarni reklama qilish: Mahalliy brendlar va hunarmandchilik mahsulotlarini reklama qilish uchun targ'ibot kampaniyalarini yo'lga qo'yish. Buxoro viloyatining turizm imkoniyatlarini reklama qilishda internet va ijtimoiy tarmoqlardan faol foydalanish.

- Gastronomik turizmni reklama qilish:- Mahalliy taomlar, gastronomik turlar va festivallarni tanitish uchun reklama materiallarini yaratish. Tashrif buyuruvchilarni jalb qilish uchun gastronomik sayohatlar, restoranning mahorat sinflari va turistik paketlar haqida e'lonlar berish.

j) *Davlat va xususiy sektor o'rtasida hamkorlik:*

- Davlat yordami va qo'llab-quvvatlash: Mahalliy brendlarni rivojlantirish va gastronomik turizmni qo'llab-quvvatlash uchun davlat tomonidan subsidiya va imtiyozlarni taqdim etish. Xususan, mahalliy ishlab chiqaruvchilarga yordam berish, ularning mahsulotlarini xarid qilish va eksport qilish uchun moliyaviy yordam ko'rsatish.

- Xususiy sektor bilan hamkorlikni rivojlantirish: Xususiy sektor bilan hamkorlikni kuchaytirish, masalan, turizm kompaniyalari, mehmonxonalar va restoranlar bilan birgalikda turizmni rivojlantirish va mahalliy mahsulotlarni targ'ib qilish.

Yuqoridagi chora-tadbirlarni amalga oshirish orqali Buxoro viloyatida mahalliy brendlar va hunarmandchilik mahsulotlarini rivojlantirish, shuningdek, gastronomik turizmni qo'llab-quvvatlash mumkin. Bu nafaqat viloyatning turizm sohasini rivojlantirishga, balki iqtisodiy o'sishga va mahalliy aholi daromadining oshishiga ham yordam beradi.

5) Raqamli marketing va onlayn platformalardan foydalanib, Buxoro turizmini faol targ'ib qilish.

Buxoro turizmini raqamli marketing va onlayn platformalar orqali faol targ'ib qilish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur:

a) *Buxoro turizmi uchun onlayn marketing strategiyasini ishlab chiqish:*

- Brend yaratish va pozitsiyalash: Buxoro viloyatining turistik salohiyatini ta'kidlaydigan yagona brend yaratish. "Buxoro - Tarix va madaniyat markazi", "Buxoro - Ko'hna shahar, yangi imkoniyatlar" kabi shiorlar bilan viloyatni reklama qilish. Brendni aniq va jozibali qilib belgilash, uning barcha marketing materiallarida yagona konsepsiyani saqlash.

- Targeting va maqsadli auditoriyani aniqlash: Onlayn marketingda muvaffaqiyatga erishish uchun turistlar (yoshlar, oilalar, tarixiy merosni qidirayotganlar, gastronomiya ixlosmandlari) kabi maqsadli auditoriyani aniqlash va ularga mos marketing strategiyalarini ishlab chiqish.

b) *Raqamli marketing kanallarini tashkil etish:*

- Rasmiy veb-sayt yaratish: Buxoro viloyatining turizm salohiyatini yorituvchi rasmiy veb-sayt yaratish. Saytda Buxoro viloyatidagi asosiy turistik joylar, mehmonxonalarning narxlari, turistik paketlar, ekskursiyalar va onlayn buyurtmalar uchun imkoniyatlar bo'lishi kerak.

- SEO (Search Engine Optimization) optimallashtirish: Veb-saytni qidiruv tizimlarida yuqori o'rinlarga chiqarish uchun SEO optimallashtirishni amalga oshirish. Bu, Buxoro haqida qidiruvlar, masalan, "Buxorodagi tarixiy obidalar" yoki "Buxorodagi arzon mehmonxonalar" kabi so'zlar uchun veb-saytning yuqori o'rinlarda chiqishiga yordam beradi.

- Mobil ilova yaratish: Mahalliy sayohatlar, mehmonxonalar va turistik xizmatlar haqida ma'lumot taqdim etuvchi mobil ilova yaratish. Ilovada real vaqt rejimida narxlar, dasturlar, ekskursiyalar va hatto joylarda mavjud bo'lgan maxsus takliflar ko'rsatiladi.

c) *Ijtimoiy tarmoqlarni faol ishlatish:*

- Instagram, Facebook, Twitter, TikTok va boshqa platformalarda faoliyat: Buxoro turizmini targ'ib qilish uchun ijtimoiy tarmoqlarda profil yaratish va muntazam ravishda kontent joylashtirish. Instagram va TikTok kabi vizual platformalarda Buxoro viloyatining go'zal joylari, madaniy obidalari va maxsus tadbirlari haqida postlar va videolar e'lon qilish.

- Hashtaglar va viral marketing: Maxsus hashtaglar (masalan, #Buxoro2025, #BuxoroTuri, #BuxoroGo'zalligi) yaratish va ularni ijtimoiy tarmoqlarda tarqatish. Shuningdek, Buxoro turizmi bilan bog'liq videolarni viral qilish uchun influencerlar va turizm bloggerlar bilan hamkorlik qilish.

- Ijtimoiy tarmoqlarni reklama vositasi sifatida ishlatish: Instagram, Facebook, TikTok va YouTube kabi platformalarda turizmga oid reklamalar joylashtirish. Maqsadli auditoriyaga mos ravishda reklama kampaniyalari yaratish va targetli reklama bilan turistlarni jalb qilish.

d) *YouTube kanali va video kontent yaratish:*

- Turistik videolar va vloglar: Buxoro viloyatining turistik joylari, madaniy merosi va taomlari haqida qisqa videolar va vloglar yaratish. YouTube platformasida "Buxoro Sayohat" yoki "Buxoro Tarixi" kabi video seriyalarini e'lon qilish, mehmonxonalarning ko'rsatilishi va sayohatlar haqida to'liq ma'lumotlarni taqdim etish.

- Ekskursiyalar va virtual turlar: Buxoro viloyatining tarixiy joylariga virtual ekskursiyalar yaratish. Turistlar internet orqali ushbu turlarni tomosha qilib, Buxoro haqida batafsil ma'lumot olishlari mumkin. Bunday kontentni YouTube, Facebook, Instagram yoki boshqa video platformalarida joylashtirish.

g) *Blog va influencer marketing:*

- Turizm bloggerlar va influencerlar bilan hamkorlik: Turizm sohasidagi mashhur bloggerlar, vloglar va influencerlar bilan hamkorlik o'rnatish. Ularni Buxoroga taklif qilib, viloyatdagi eng yaxshi turistik joylar, taomlar, madaniy tadbirlar haqida postlar va videolar yozdirish. Bu, Buxoro turizmini yangi auditoriyaga tanitishga yordam beradi.

- Mahalliy va xalqaro bloglar: Mahalliy va xalqaro turizm bloggerlarini Buxoroga taklif qilish va ularning bloglarida viloyat haqidagi maqolalar va sharhlar chiqarish. Buxoro haqida yozilgan ijobiy sharhlar va maqolalar boshqa turistlarga viloyatni kashf etishga rag'batlantiradi.

e) *Onlayn reklama va PPC (Pay Per Click) kompaniyalari:*

- Google Ads reklamalari: Google Ads platformasida Buxoro viloyatiga oid qidiruvlarni ko'rsatish uchun reklama kampaniyalarini tashkil etish. Misol uchun, "Buxoro sayohat qilish" yoki "Buxorodagi mehmonxonalar" kabi qidiruv so'zlari bo'yicha reklama berish.

- Facebook va Instagram reklamalarini tashkil etish: Maqsadli auditoriyani aniqlab, Facebook va Instagram platformalarida turistlarga mos reklamalar joylashtirish. Yangi yo'nalishlar, maxsus takliflar yoki festivallar haqida reklamalar berish.

j) *Email marketing va ma'lumotnoma xatlari:*

- Email marketing kampaniyalari: Buxoro turizmi bilan qiziqadigan odamlar ro'yxatini yaratish va ularga turistik yangiliklar, takliflar va maxsus chegirmalar haqida email xatlari yuborish. Masalan, Buxorodagi yangi mehmonxonalar, turistik paketlar, festivallar yoki taomlar haqida xabarlar yuborish.

- Xizmatlar va turistik paketlar haqida avtomatik xat yuborish: Sayohatni rejalashtirayotgan foydalanuvchilarga avtomatik email xatlari yuborish, masalan, arzon turpaketlar yoki sayohat uchun kerakli barcha ma'lumotlar.

z) *Buxoro turizmiga oid onlayn forumlar va hamjamiyatlar yaratish:*

- Onlayn forum va guruhlar tashkil etish: Turistlar va Buxoroga sayohat qilishni rejalashtirayotgan odamlar uchun maxsus onlayn forumlar va guruhlar yaratish. Facebook yoki Telegramda Buxoro turizmi haqida suhbatlashish va tajriba almashish uchun guruhlar tashkil etish.

- Sayohat sharhlarini va fikrlarni jamlash: Sayohatchilar uchun Buxoro viloyatiga oid tajribalar va sharhlar joylashtiriladigan onlayn platformalar yaratish. Tripadvisor yoki Yelp kabi saytlarda Buxoro haqida ijobiy sharhlar olish uchun turistlar bilan hamkorlik qilish.

i) *Raqamli hamkorlik va onlayn festivallar:*

- Onlayn festivallar va tadbirlar: Buxoro viloyatining turizm va madaniyatini taqdim etuvchi onlayn festivallar, vebinarlar yoki ko'rgazmalar o'tkazish. Masalan, Buxoro tarixiy festivali yoki gastronomik turizm festivali onlayn shaklda amalga oshirilishi mumkin.

- Virtual turistik tadbirlar: Buxoro madaniyati va an'analarini namoyish etish uchun virtual tadbirlar o'tkazish. Masalan, Buxoro qo'shiq va raqs san'ati yoki milliy taomlarni tayyorlash bo'yicha onlayn master-klasslar tashkil etish.

Buxoro turizmini raqamli marketing va onlayn platformalar orqali targ'ib qilish uchun innovatsion, interaktiv va maqsadli yondashuvlarni amalga oshirish zarur. Bu Buxoro viloyatining turizm sohasini jahon bozorida tanitish, yangi turistlar jalb qilish va mahalliy iqtisodiyotga ijobiy ta'sir ko'rsatish uchun samarali vosita bo'ladi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, xulosa sifatida shuni aytish mumkinki, ichki turizm kambag'allikni qisqartirishning samarali va barqaror vositalaridan biri

hisoblanadi. Buxoro viloyatining boy tarixiy-madaniy salohiyati ichki turizmni rivojlantirish orqali aholi bandligini oshirish va daromadlarini ko'paytirish imkonini beradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Buxoro viloyatida ichki turizmning rivojlanishi so'nggi uch yil ichida aholi bandligi va daromadlarini oshirib, kambag'allik darajasini sezilarli kamaytirgan. Ichki turizmni kompleks rivojlantirish kambag'allikni qisqartirishning samarali mexanizmlaridan biri hisoblanadi. Ichki turizmni rivojlantirishni takomillashtirish bo'yicha taklif etilgan chora-tadbirlar viloyatda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 29 oktyabrdagi "O'zbekiston Respublikasida kambag'allikni qisqartirish va ijtimoiy himoyani kuchaytirishga doir chora-tadbirlar to'g'risida"gi ПФ-6097-sonli Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 12 martdagi "Kambag'allikni qisqartirish strategiyasini amalga oshirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar"i to'g'risidagi ПФ-6239-sonli Farmoni.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 12 iyundagi "Ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish va kambag'allikni qisqartirishga oid chora-tadbirlar"i to'g'risidagi ПФ-5993-sonli Farmoni.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 8 iyundagi "Kambag'allikni qisqartirish bo'yicha davlat siyosatini amalga oshirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar"i to'g'risidagi ПФ-5953-sonli Farmoni.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 6 avgustdagi "O'zbekiston Respublikasining turizmni rivojlantirish milliy dasturini amalga oshirish to'g'risida"gi ПФ-6156-sonli Farmoni.
6. Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari (2022-2024 yy.)
7. Buxoro viloyati Turizm boshqarmasi hisobotlari